

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Козак Ю.Г.
“ ___ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«Підвищення міжнародної конкурентоспроможності приморського
регіону (на прикладі Одеської області)»**

Виконавець:

студентка ЦЗВФН, гр.бзф7

Білопранець Юлія Сергіївна

/підпис/

Науковий керівник:

Доктор економічних наук, професор

Єрмакова Ольга Анатоліївна

/підпис/

ОДЕСА – 2020

АНОТАЦІЯ

Білопранець Ю.С., «Підвищення міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону (на прикладі Одеської області)»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
292 «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою
«Міжнародні економічні відносини»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження виступає процес забезпечення міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону в сучасних умовах. У роботі розглядаються теоретико-методичні засади міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону.

Проаналізовано інституціональне середовище формування міжнародної конкурентоспроможності Одеської області. Зроблена оцінка міжнародної конкурентоспроможності Одеської області. Проаналізовано визначення конкурентних переваг та недоліків Одеської області.

Запропоновано напрямки покращення інституціонального середовища формування міжнародної конкурентоспроможності Одеської області, підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області на основі кластерної моделі, розвиток регіональної інноваційної системи як основи міжнародної конкурентоспроможності Одеської області.

Ключові слова: конкурентоспроможність, приморський регіон, зовнішньоекономічна діяльність, інституціональне середовище, Одеська область.

ANNOTATION

Bilopranets YS., «Increasing the international competitiveness of the coastal region (on the example of Odessa region)»
thesis for Master degree in specialty 292 «International economic relations» under the program
«International economic relations»,
Odessa National Economic University
Odessa, 2020

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the process of ensuring the international competitiveness of the maritime region in modern conditions. The paper considers the theoretical and methodological principles of international competitiveness of the coastal region.

The institutional environment of formation of the international competitiveness of Odessa region is analyzed. The assessment of the international competitiveness of Odessa region is made. The definition of competitive advantages and disadvantages of Odessa region is analyzed.

The directions of improvement of the institutional environment of formation of the international competitiveness of the Odessa area, increase of the international competitiveness of the Odessa area on the basis of cluster model, Development of the regional innovation system as a basis of the international competitiveness of the Odessa area are offered.

Keywords: competitiveness, maritime region, foreign economic activity, institutional environment, Odessa region.

ЗМІСТ

ВСТУП		4
Розділ 1	Теоретико-методичні засади міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону.....	6
1.1.	Міжнародна конкурентоспроможність регіону: теоретичні засади.....	6
1.2.	Особливості міжнародної конкурентоспроможності приморських регіонів	11
1.3.	Методичні підходи до оцінки міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону.....	13
Висновки	до розділу 1.....	16
Розділ 2	Аналіз міжнародної конкурентоспроможності Одеської області.....	17
2.1.	Аналіз інституціонального середовища формування міжнародної конкурентоспроможності Одеської області.....	17
2.2.	Оцінка міжнародної конкурентоспроможності Одеської області.....	24
2.3.	Визначення конкурентних переваг та недоліків Одеської області в міжнародному контексті	36
Висновки	до розділу 2.....	47
Розділ 3	Шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області	48
3.1.	Підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області на основі кластерної моделі	48
3.2.	Розвиток регіональної інноваційної системи як основи міжнародної конкурентоспроможності Одеської області.....	56
3.3.	Напрямки покращення інституціонального середовища формування міжнародної конкурентоспроможності Одеської області	60
Висновки	до розділу 3.....	64
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ		

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної роботи. В контексті розвитку сучасних міжнародних економічних відносин важливе місце посідає питання регіональної міжнародної конкурентоспроможності. У цьому контексті велика увага приділяється міжнародній конкурентоспроможності приморського регіону.

Приморські регіони відіграють важливу роль в економіці майже всіх країн, включаючи Україну. Це пов'язано з прекрасним розташуванням транспорту та розподілом у прибережних районах. Саме за допомогою них можуть встановлюватися та здійснюватися зовнішньоекономічні зв'язки між країнами. Доступ до моря та торгівля значно полегшили інтеграцію приморських регіональних економік у світову економіку, але ці умови роблять їх вразливими до глобальних впливів. Однією з головних тенденцій сьогодні є зростання глобального попиту на товари та товари в приморських регіонах. Регіональні професійні галузі поступово стали предметом глобальної конкуренції.

Найрозвиненішим приморським регіоном України є Одеська область.

В сучасних умовах європейської інтеграції приморський регіон може відігравати важливу роль у виході українських товарів на європейський та інші зовнішні ринки, що покращує не лише економічну ситуацію в Одеській області, а й соціально-економічну ситуацію в Україні.

Усі вищезазначені факти свідчать про те, що Одеській області потрібно шукати шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності. Але для цього потрібні певні умови.

З цієї причини сьогодні питання міжнародної конкурентоспроможності у приморських регіонах України, особливо в Одеській області, є надзвичайно важливим та актуальним.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону, на прикладі Одеської області, та розробці напрямків щодо її підвищення.

Досягнення мети відбувається через виконання наступних завдань:

- визначити теоретичні засади міжнародної конкурентоспроможності регіону;
- узагальнити методичні підходи до оцінки міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону;
- дослідити стан інституціонального середовища формування міжнародної конкурентоспроможності Одеської області;
- здійснити аналіз міжнародної конкурентоспроможності Одеської області;
- розробити напрямки підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області;
- визначити напрямки покращення інституціонального середовища формування міжнародної конкурентоспроможності Одеської області.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону в сучасних умовах.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні основи та організаційно-економічні рішення щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі було застосовано такі методи дослідження, як табличний та графічний методи, порівняння і прогнозування, узагальнення, методи статистичного та економічного аналізу, SWOT-аналіз.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи було використано такі джерела інформації як закони та інші нормативно-правові документи, монографічна та наукова література, інтернетджерела, статистична інформація Державної служби статистики України.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі міжнародна конкурентоспроможність регіону надзвичайно важлива як елемент регіонального розвитку.

Не існує загальновизнаного визначення міжнародної конкурентоспроможності. Деякі вчені розглядають це як окрему економічну категорію, тоді як інші вважають, що міжнародна конкурентоспроможність є ознакою підприємств. Найбільш узагальнене визначення міжнародної конкурентоспроможності регіону є таким: міжнародна конкурентоспроможність регіону - це глобальна конкурентоспроможність, заснована на ефективному використанні існуючих традиційних та унікальних ресурсів місцевого розвитку для стимулювання продуктивності та рівня життя місцевого населення, а отже, високої гео економічної конкурентоспроможності. місце в довгостроковій перспективі.

Міжнародна конкурентоспроможність має особливе значення для приморських регіонів, оскільки їх економічний розвиток безпосередньо залежить від зовнішньоекономічної діяльності. Це визначає деякі специфічні особливості прибережних районів, пов'язані з міжнародною конкурентоспроможністю.

Оцінка міжнародної конкурентоспроможності Одеської області показує, що Одеська область має необхідні соціально-економічні умови для конкурентоспроможності регіону на міжнародних ринках.

Одеська область має значний експортний потенціал та здатність конкурувати у світовій економіці. Водночас існує низка умов, які потребують додаткового розвитку, а експортний потенціал Одеської області не реалізується на необхідному рівні.

Міжнародна конкурентоспроможність Одеської області тісно пов'язана із зовнішньоекономічною діяльністю. На обсяг зовнішньоекономічної діяльності впливає не тільки виробнича потужність регіональних підприємств та підприємств, що реалізують свою продукцію через Одеську область, а й ефективність морського транспорту.

Одеська область, як найсильніший приморських регіонів України, має низку конкурентних переваг, які проаналізовано у другій частині. Однак ці конкурентні переваги не завжди використовуються належним чином, і в деяких випадках за існуючих умов можливо створити нові конкурентні переваги.

Пріоритетними напрямками у посиленні конкурентних переваг мають стати:

- вигідне економіко-географічне положення регіону;
- наявність у регіоні розвиненого науково-технічного потенціалу і науково-інформаційного середовища;
- збалансована бюджетно-фінансова система;
- рекреаційні можливості регіону;
- значний рівень культурного розвитку регіону;
- високий освітній рівень населення;
- можливість активної участі в світових господарських зв'язках.

Для створення та покращення конкурентних переваг регіональний уряд повинен своєчасно реагувати на потреби конкретних секторів та визначати нові шляхи підвищення конкурентоспроможності регіону. Відправною точкою є діагностика конкурентних переваг та оцінка рівня конкурентоспроможності регіону. І на основі аналізу сильних та слабких сторін Одеської області були визначені конкурентні переваги та напрямки їх посилення. Використовуючи їх, можна модернізувати регіональну систему управління для сталого регіонального розвитку.

Список використаних джерел

1. Калюжнова Н.Я. Конкуренентоспособность российских регионов в условиях глобализации. М.: Теис, 2004. 526с.
2. Camagni R. On the concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? *Urban Studies*,. Vol.39., No13., 2002.,p.2395-2411.
3. Бест М. Новая конкуренция. Институты промышленного развития / М.Бест / Пер.с англ. М.:ТЕИС, 2002, 356с.
4. Хейвуд Дж.Б. Аутсорсинг: в поисках конкурентных преимуществ. М.: Издательский дом «Вильямс», 2002. 176с.
5. Китинг. М. Новый регионализм в Западной Европе. *Логос* №6 (40), 2003, с.67116.
6. Anderson A. Infrastruktur zur Entwicklung von Regionen // Der Ministerpräsident des Landes Schleswig-Holstein Denkfabrik (ed.) Infrastruktur der Kommunikationsge-sellschaft. Schleswig-Holstein als K-region. Projektgruppe der Denkfabrik Schleswig-Holstein. p.16-19.
7. Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the European Union, Brussels,1999.
8. Porter M., Ketels C.H.M. UK Competitiveness: Moving to the Next Stage. DTI Economics Paper 3. London: Department of Trade and Industry. 2003.
9. A Study on the Factors of Regional Competitiveness. A draft final report for The European Comission Directorate-General Regional Policy.
10. Cellini R, Soci A. competitiveness. Banca Nazionale del Lavoro. Quarterly Review. LV 220. p.71-101.
11. ECORYS. The Competitiveness of Places and Spaces. Rotterdam/Leeds/Birmingham/Brussels. 2004.
12. Begg I. Cities and competitiveness. *Urban Studies*., Vol.36., 1999 p.
13. Михайлюк О.Л.,Сербіна Ю.В.,Филипенко А.О «Шляхи підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України» Аналітична

доповідь, Регіональний філіал НІСД у Одесі, 2013. URL

<http://od.niss.gov.ua/content/articles/files/searegion-dc5aa.pdf>

14. Шершньова З. Є. Стратегічне управління Підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2004. 699 с. URL <http://buklib.net/books/23860/>

15. Назаров М.І «Конкурентоспроможність регіону: суть та властивості». URL <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2438>

16. Н.В. Фарафонова «Основні чинники впливу на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації.» URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_8_28

17. Ліпець Ю.Г., Пуляркин В.А., Шліхтер С.Б. «Географія світового господарства: Навч. посібник для студентів.» М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. URL <http://bibliograph.com.ua/geografia2/130.htm>

18. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції «Про затвердження методичних рекомендацій по формуванню регіональних стратегій розвитку» №224 від 29.07.2002 р. URL : uazakon.com/document/fpart95/idx95633.

19. Державна служба статистика URL http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm

20. Василенко В. Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы / В. Н. Василенко, О. Ю. Агафоненко, В. Е. Будяков. Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2008. 363 с

21. Конкурентоспроможність територій: практ. посіб. / А. Ткачук, В. Толкованов, С. Марковський. К. : Легальний статус, 2011. – 252 с

22. Мельник Л. Г. Информационная экономика / Л. Г. Мельник. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2003. 288 с.

23. Басюк О. В., Довбня А. С. Конкурентоспроможність як складова частина економічного потенціалу регіону Науковий вісник. 2009. № 15 (93). – С. 8-18.

24. Михайлюк О. Л. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості Одеської області Стратегічні пріоритети. 2008. № 1(6). С. 120-130.

25. Оскольский В. О перспективах становления конкурентоспособной региональной экономики / В. Оскольский Экономика Украины. 2007. №12. С. 4-11.
26. Соколенко С. И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Укр. контекст / Станислав Иванович Соколенко. К.: Логос, 2002. 645 с.
27. Тюнен И. Изолированное государство в его отношении к сельскому хозяйству и национальной экономике 1926.
28. Маршалл А. Принципы экономической науки : в 3 т. / Альфред Маршалл. М.: Прогресс, 1993. Т.3. 352 с.
29. Вебер А. Теория размещения промышленности / Альфред Вебер; [пер. с нем.] М. ; Л., 1926
30. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Йозеф Шумпетер; [пер.с англ.]. М.: Прогресс, 1982 455 с.
31. Perroux F. Economic Space: Theory and Application / Francois Perroux // Quarterly. Journal of Economics. 1950. P. 89104.
32. Becattini G. The Marshallian industrial district as a socio-economic notion / G. Becattini, W. Sengenberger / Industrial districts and inter-firm co-operation in Italy. – Geneva: International Institute for Labour Studies. 1992. P. 37-51.
33. Портер М. Конкуренция / Майкл Портер; [пер. с англ.]. М.: Издательский дом «Вильямс», 2006. 608 с.
34. Krugman P. The Role of Geography in Development / Paul Krugman // International Regional Science Review. 1999. №2. Vol. 22.P. 142, 161.
35. Enright M. J. The geographical Scope of Competitive Advantage / M. J. Enright / Stuck in the Region? Changing scales for regional identity : [edited by E.Dirven, J.Groenewegen, S. van Hoff. Utrecht]. 1993. P. 87102.
36. Cooke Ph. Regional Innovation Systems, Clusters, and the Knowledge Economy / Philip Cooke // Industrial and Corporate Change. 2001. - №4. Vol. 10. - P. 945-974.

37. Hospers G.-J. Regional Economic Change in Europe: A NeoSchumpeterian Vision / G.-J. Hospers. London:LIT, 2004. 381 p.
38. The Cluster Policies Whitebook / [Andersson T., Schwaag-Serger S., Sorvik J., Wise Hansson E.] Sweden: IKED, 2004. 266 p.
39. Словник іншомовних слів / [ред. член-кореспондент АН УРСР О.С. Мельничук]. Київ: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1975. 775 с.
40. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р. А.Фатхутдинов. М.: ИНФРА-М, 2000. 312 с
41. Безденежных Е. А. Физика / Е. А. Безденежных, А. Ф. Шевченко. М. : Медицина, 1978. 544 с
42. Снеговая Е. Smart-специализация и stupid-реализация. Zn.ua. 2018. №1191. 28 апреля-11 мая
43. Малий бізнес: зарубіжний досвід URL: <http://www.remzavod.biz>
44. Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи. – К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. – 44 с URL : <http://donetskcci.com/images>
45. Ткаченко О.І. Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в регіонах / О.І. Ткаченко // Ефективна економіка. 2015. № 6 С. 120 ,123.
46. Державна служба статистики URL <http://lymansk-rda.odessa.gov.ua/vddl-statistiki/>
47. Детальніше про методологію обчислення індексу ділового клімату читайте у звіті «Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2016 рік», ІЕД, 2017 р., с. 28-29 http://www.ier.com.ua/files//Projects/2015/LEV/ABCA2017/ABCA2016_full_report.pdf
48. Горняк О. В., Пугачова І. М. Виявлення та посилення конкурентних переваг Одеського регіону http://visnyk-onu.od.ua/journal/2012_17_3-4/01.pdf
49. Єрмакова О.А. Підвищення конкурентоспроможності регіонів України на основі кластерної моделі 2011 рік 224 ст.

50. Єрмакова О.А. Пріоритетні інноваційного розвитку Одеської області 2020 року <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No1/5.pdf>